

***AI-ready in 10 stappen
voor de overheid
met Computrain***

AI-ready in 10 stappen voor de overheid – met Computrain

Artificial intelligence biedt overheidsorganisaties concrete kansen. Je kunt dienstverlening aan burgers verbeteren, processen versnellen en beleidsbeslissingen beter onderbouwen. Maar de overheid werkt onder aanvullende verplichtingen die de AI-transitie fundamenteel anders maken dan in de private sector.

Dit whitepaper biedt een gestructureerd 10-stappenplan, specifiek voor de Nederlandse overheidscontext. Het houdt rekening met het Algoritmeregister, de EU AI Act, de AVG, de BIO en het Algoritmekader van het Ministerie van BZK.

De impact van AI op werk binnen de overheid

AI-technologieën veranderen de Nederlandse arbeidsmarkt ingrijpend. Naar schatting wordt 67% van alle banen beïnvloed door AI. Dat betekent dat 7,2 miljoen werknemers hun werkwijze moeten aanpassen (Implement Consulting Group, 2024). Functies als beleidsmedewerker, jurist, financieel analist en uitvoerend ambtenaar krijgen te maken met nieuwe werkprocessen.

De overheid heeft ook een voorbeeldfunctie. Burgers mogen verwachten dat hun overheid AI transparant, eerlijk en rechtmatig inzet. Dat maakt de AI-transitie bij de overheid complexer dan elders, en tegelijk waardevoller. functievervulling.

Deze impact benadrukt de noodzaak voor organisaties om tijdig strategieën te ontwikkelen voor AI-adoptie en om hun werknemers te ondersteunen bij de transitie naar een door AI-gedreven werkplek.

Waarom de overheid andere verplichtingen heeft

De overheid opereert in een specifiek juridisch en ethisch kader. Vijf onderdelen zijn daarin bepalend.

1. Het Algoritmeregister van de Nederlandse overheid

Op 21 december 2022 lanceerde staatssecretaris Van Huffelen het Algoritmeregister (algoritmes.overheid.nl). Dit centrale register maakt informatie over algoritmes publiek toegankelijk en vindbaar.

Welke algoritmes horen hierin? Algoritmes die de AI Act als hoog risico aanmerkt, algoritmes met directe impact op burgers (zoals besluiten over juridische status of rechten), en algoritmes die organisaties vrijwillig publiceren vanuit transparantie. Uitzonderingen gelden voor opsporing, rechtshandhaving, defensie en inlichtingenverzameling. Publicatie wordt op termijn wettelijk verplicht voor alle overheden. Tot die tijd stimuleert het kabinet vrijwillige deelname.

Elke overheidsorganisatie beheert haar eigen algoritmes in het register. De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) treedt op als toezichthouder.

2. Het Algoritmekader (Ministerie van BZK)

Het Algoritmekader van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties biedt overheden een gestructureerd overzicht van wet- en regelgeving voor verantwoord algoritmegebruik. Het kader dekt alle fasen van de levenscyclus: van ontwerp tot beheer en evaluatie.

3. De EU AI Act

De EU AI Act is de eerste uitgebreide Europese wet die AI-systemen reguleert op basis van risico. Voor overheden is dit direct relevant: overheidsalgoritmes vallen vaak in de categorie hoog risico. Dat betekent dat deze systemen verplicht moeten worden geregistreerd in de Europese AI-databank. Het Nederlandse Algoritmeregister sluit bewust aan op de AI Act, zodat nationale registratie ook de Europese verplichtingen dekt.

4. AVG en IAMA

De AVG stelt strenge eisen aan de verwerking van persoonsgegevens, ook bij AI-toepassingen. Het Ministerie van BZK heeft aanvullend het IAMA-instrument (Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes) ontwikkeld. Dit helpt organisaties de mensenrechtelijke impact van algoritmische systemen te beoordelen.

5. Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO)

De BIO stelt verplichte beveiligingseisen voor alle overheidsorganisaties. Bij de inzet van AI-tools en de koppeling aan overheidssystemen en datasets is BIO-compliance geen bijzaak. Elke nieuwe AI-toepassing moet worden getoetst aan de geldende BIO-controls, zeker wanneer die toepassing toegang heeft tot gevoelige of persoonsgebonden informatie.

Het 10-stappenplan naar een AI-ready organisatie

Het plan is opgebouwd in vier fasen: beleid, techniek, skills en implementatie.

Fase 1: Beleid

Stap 1: Ontwikkel een ethiekvisie voor AI-gebruik

Stap 2: Stel governance-, risico- en compliancebeleid op voor AI

Stap 3: Ontwikkel een AI-adoptieplan

Stap 4: Bepaal vereiste AI-skills per functie

Fase 2: Techniek

Stap 5: Selecteer en faciliteer de juiste AI-tools

Stap 6: Zorg voor toegang tot kwalitatieve data

Fase 3: Skills ontwikkelen

Stap 7: Identificeer en train faciliterende rollen

Stap 8: Train medewerkers op alle niveaus

Fase 4: Implementatie

Stap 9: Voer pilotprojecten uit

Stap 10: Implementeer een continu verbeteringsproces

Fase 1: Beleid

Stap 1: Ontwikkel een ethiekvisie voor AI-gebruik

Voor de overheid is een ethisch kader geen optie, het is een democratische verplichting. Dat kader omvat principes rond privacy, transparantie, non-discriminatie en verantwoord datagebruik.

Gebruik bij de ontwikkeling het IAMA-instrument van het Ministerie van BZK. Betrek ook het overheidsbrede standpunt voor de inzet van generatieve AI (april 2025). Dit document geeft duidelijke spelregels voor gemeenten, provincies, waterschappen en uitvoeringsorganisaties.

Stap 2: Stel governance-, risico- en compliancebeleid op voor AI

Goede governance structureert hoe je AI-projecten beheert en evalueert. Voor overheidsorganisaties is dat extra complex door de gelaagde wet- en regelgeving.

Verplichte kaders zijn: AVG, EU AI Act, Algoritmekader BZK, BIO en de toekomstige wettelijke verplichting voor het Algoritmeregister. Houd ook rekening met de rol van de Autoriteit Persoonsgegevens als algoritmetoezichthouder, en met de Audit Dienst Rijk (ADR) en Algemene Rekenkamer (ARK) als controlerende instanties. Leg intern vast wie er verantwoordelijk is. De Functionaris Gegevensbescherming (FG), de Chief Information Security Officer (CISO) en de afdeling Informatievoorziening (IV) spelen een sleutelrol bij inventarisatie en registratie.

Fase 1: Beleid

Stap 3: Ontwikkel een AI-adoptieplan

Een adoptieplan brengt in kaart waar AI de meeste publieke waarde toevoegt. Het beschrijft ook hoe je AI binnen de organisatie introduceert en integreert.

Voor de overheid staat in het plan het publieke belang centraal: niet alleen om efficiënter te werken, maar vooral voor betere dienstverlening aan burgers en borging van grondrechten. Betrek burgers en uitvoerenden vroeg in het proces. Neem in het plan ook de verplichting op om impactvolle algoritmes te registreren in het Algoritmeregister (algoritmes.overheid.nl).

Stap 4: Bepaal vereiste AI-skills per functie

Analyseer welke vaardigheden en kennis verschillende functies nodig hebben. Het onderscheid loopt van basisgeletterdheid voor alle ambtenaren tot geavanceerde toepassingen voor specialisten.

Stel per functiegroep een gericht ontwikkelpad op. Houd ook rekening met de AI-geletterdheidseis uit de EU AI Act: aanbieders en gebruikers van AI-systemen moeten aantonen dat hun personeel voldoende kennis heeft. Computrain stelt op basis van een functie- en niveauanalyse een concreet leerplan per functiegroep op, specifiek afgestemd op jouw organisatie

Fase 2: Techniek

Stap 5: Selecteer en faciliteer de juiste AI-tools

Kies AI-tools die passen bij de specifieke behoeften van jouw organisatie. Let op schaalbaarheid, gebruiksgemak en integratiemogelijkheden.

Eén aandachtspunt geldt specifiek voor de overheid: grote commerciële taalmodellen zoals ChatGPT en Copilot zijn niet getraind op de Nederlandse overheidscontext. Beoordeel of deze modellen geschikt zijn voor Nederlands beleid, of dat er eigen expertsystemen nodig zijn. Toets elke tool aan de BIO-controls en de EU AI Act-risicocategorieën. Betrek juridisch en privacy-advies bij de selectie. Tools die worden ingezet bij besluitvorming over burgers zijn doorgaans hoog-risico.

Stap 6: Zorg voor toegang tot kwalitatieve data

AI-systemen zijn afhankelijk van hoogwaardige data. Investeer in het verzamelen, opschonen en organiseren van relevante datasets volgens de FAIR-principes: Findable, Accessible, Interoperable, Reusable.

Voor de overheid gelden aanvullende eisen: data die voor AI worden gebruikt, moeten voldoen aan de AVG. Voer een DPIA (Data Protection Impact Assessment) uit bij gebruik van persoonsgegevens. Houd databronnen controleerbaar en auditeerbaar. De Audit Dienst Rijk en de Algemene Rekenkamer toetsen ook de datakwaliteit achter algoritmische beslissingen.

Fase 3: Skills ontwikkelen

Stap 7: Identificeer en train faciliterende rollen

De AI-engineer en de AI-poweruser zijn onmisbare rollen bij een AI-implementatie. De AI-engineer ontwerpt en onderhoudt AI-systemen. De AI-poweruser past AI-tools effectief toe binnen afdelingen en ondersteunt collega's.

Voor de overheid zijn aanvullende rollen van belang: de FG voor privacyaspecten, de CISO voor informatiebeveiliging en BIO-compliance, en een algoritme-coördinator die verantwoordelijk is voor registratie in het Algoritmeregister en naleving van het Algoritmekader. Computrain traint deze rollen met programma's die direct aansluiten op de overheidscontext.

Stap 8: Train medewerkers op alle niveaus

Gerichte trainingsprogramma's maken alle medewerkers vertrouwd met AI-concepten en toepassingen die relevant zijn voor hun functie.

Computrain biedt, met 40 jaar ervaring in het opleiden van professionals en vakexperts uit de praktijk, trainingsprogramma's voor alle niveaus: van basisopleidingen AI en data voor uitvoerende ambtenaren tot stoomcursussen generatieve AI voor topambtenaren en bestuurders. Vergeet het management niet: bestuurders moeten de kansen en risico's van AI-toepassingen voor beleid zelfstandig kunnen inschatten. De Nederlandse Digitaliseringsstrategie maakt digitaal leiderschap daar een expliciete prioriteit van.

Fase 4: Implementatie

Stap 9: Voer pilotprojecten uit

Start met kleinschalige pilots om AI-toepassingen te testen en te evalueren. Gebruik de inzichten om verdere implementaties te verfijnen voordat je opschaaft.

Voor de overheid zijn pilots extra waardevol als je ze publiek deelt. De pilot 'Assessment voor verantwoorde AI' van het Rijks ICT Gilde (samen met Provincie Fryslân) laat zien hoe je een algoritme ethisch beoordeelt met de Z-Inspection-methode. Zulke ervaringen zijn beschikbaar voor de gehele overheid via de Rijksorganisatie ODI. Registreer pilotalgoritmes direct in het Algoritmeregister. Zo borg je transparantie en doe je meteen ervaring op met de publicatiestandaard.

Stap 10: Implementeer een continu verbeteringsproces

Gebruik de PDCA-cyclus (Plan-Do-Check-Act) om AI-systemen voortdurend te evalueren en bij te stellen.

Voor de overheid is continue monitoring geen kwaliteitsoptie, het is een wettelijke verplichting. Hoog-risico AI-systemen onder de EU AI Act vereisen doorlopende monitoring, post-market surveillance en actuele registratie. Sluit aan bij het Platform AI & Overheid voor het gezamenlijk opschalen van succesvolle toepassingen, en bij de Nederlandse AI Coalitie voor het delen van use cases en ervaringen.

Conclusie

De transitie naar een AI-ready overheidsorganisatie vraagt om zorgvuldige planning, uitvoering en toetsing. Dit stappenplan biedt daarvoor een algemene leidraad.

Ethisch beleid, compliance met het Algoritmekader, de EU AI Act en de BIO, transparante registratie in het Algoritmeregister en structurele ontwikkeling van AI-skills: dit zijn een aantal algemene bouwstenen voor een betrouwbare digitale overheid.

Met 40 jaar ervaring in het opleiden van professionals en vakexperts die dagelijks vanuit de praktijk werken, ondersteunt Computrain organisaties bij elke stap in dit proces.

Plan vandaag nog een vrijblijvend gesprek over jouw AI-transitie. Bel **035 – 7 506 174** of mail naar incompany@computrain.nl.

Referenties

- Algoritmeregister van de Nederlandse overheid: algoritmes.overheid.nl
- Algoritmekader BZK: minbzk.github.io/Algoritmekader
- Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO): digitaleoverheid.nl/overzicht-van-alle-onderwerpen/bio
- Overheidsbreed standpunt inzet generatieve AI (april 2025): digitaleoverheid.nl
- Platform AI & Overheid: digitaleoverheid.nl
- Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes (IAMA): Ministerie van BZK, 2021
- Implement Consulting Group (2024). The Economic Opportunity of AI in the Netherlands
- Schubmehl, D., & Jyoti, R. (2023). The Business Opportunity of AI. IDC
- Olsen, C. (2023). Embracing FAIR Data on the Path to AI-Readiness. Dotmatics
- EU AI Act (2024). Regulation of the European Parliament and of the Council on Artificial Intelligence

Over Computrain

Met decennia aan ervaring in het opleiden en begeleiden van professionals, staat Computrain klaar om organisaties te ondersteunen bij hun transitie naar een AI-ready toekomst. Onze op maat gemaakte trainingsprogramma's en adviesdiensten helpen uw organisatie bij het navigeren door de complexiteiten van AI-implementatie en -adoptie.

Neem contact met ons op via incompany@computrain.nl of telefonisch via 035 - 7 506 174 om te ontdekken hoe we uw organisatie kunnen ondersteunen op de weg naar succes met AI.

Tel: 035 - 7 506 174
E-mail: incompany@computrain.nl